

INTERSEXUALITAT: L'EXEMPLE OBLIGAT

DIATRIBES ENTRE LA POLÍTICA I L'EXPERIÈNCIA

Em reconec atrapada en una forta dualitat. D'una banda, participe dels discursos i del moviment polític que ha utilitzat la “causa intersexual” com a font d'inspiració i d'alliberament enfront d'aquesta «matriu heterosexual» a la qual es referia Butler, és a dir, aquella que pressuposa la necessitat/obligatorietat de posseir un sol sexe biològic que siga coherent amb una identitat de gènere i amb un rol de gènere, i que al seu torn genere un desig heterosexual. La intersexualitat ha estat acollida per les feministes contemporànies i per grups i activistes *queer* i LGTB, especialment per aquells que reivindiquen identitats de gènere i sexualitats en procés o en transformació, ni monolítiques, ni estables, ni necessàriament coherents.

Compartisc els postulats del feminisme post-modern que anuncien: “La intersexualitat és subversiva, fa entrar en crisi la dicotomia dels sexes i els gèneres, i, en definitiva, la categoria dona com a subjecte del feminisme”; o els del tipus: “Les persones anomenades intersexuals són una oportunitat per desmantellar el sistema normatiu imperant de sexe, gènere i sexualitat, accentuant la manera en què aquestes categories són productes culturals, revelant els mecanismes concrets a través dels quals es fabriquen els cosos sexuats, generitzats i de sexualitat heterosexual”. De fet, he participat activament en aquesta deconstrucció a partir dels meus escrits: “Totes les categories conegudes que defineixen el sexe, el gènere i la sexualitat en la nostra societat entren en crisi quan es tracta de parlar d'intersexualitat (...). L'existència «liminar» de les persones intersexuals dins d'aquest esquema ens obliga a revisar aquests conceptes per, en primer lloc, deconstruir-los, i a continuació redefinir-los (...). Si eliminem el vel d'allò patològic que envolta la intersexualitat, considerant-la no només no patològica, sinó saludable, es pot constituir com a concepte transgressor en la creació d'identitats fluïdes, i al mateix temps, constituint un model teòric que desafia límits i estructures fixes. D'aquesta manera, la realitat de les persones que han estat diagnosticades i tractades com intersexuals deixaria de ser històries que parlen de silenci, agonia, culpa, vergonya i entaforament, per constituir-se com el lloc de la reflexió, de la contestació, de la resistència i, en definitiva, del canvi social”.

No obstant això, hui em reconec incòmoda amb la retòrica i la poètica d'aquests enunciats: “Tant dones com homes com tots els éssers intersexuals, hem de crear un nou món on cada particularitat siga una riquesa i no una amenaça”, o

“**Si eliminem el vel d'allò patològic que envolta la intersexualitat, considerant-la no només no patològica, sinó saludable, es pot constituir com a concepte transgressor en la creació d'identitats fluïdes, i al mateix temps, un model teòric que desafia límits i estructures fixes.**”

Nuria Gregori. Llicenciada en Antropologia Social i Cultural per la Universitat de Barcelona (2001), treballa com a infermera des de 2002 en la unitat d'Oncologia de l'Hospital General Universitari d'Elx (Alacant). Investigadora en el projecte d'investigació del Pla Nacional d'I+D+I "Cartografies del cos: Biopolítiques de la ciència i la tecnologia" del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC). Ha impartit cursos, ha realitzat ponències i ha publicat diversos articles sobre la gestió i el tractament dels cossos sexuats a Occident des d'una perspectiva crítica feminista i en l'actualitat està finalitzant la seva tesi doctoral al voltant dels discursos i vivències entorn de la intersexualitat en el context espanyol.
interemergen@gmail.com

"Teòriques feministes encoratgen amb les seues tesis les demandes dels individus intersexuals". Existència «eliminar»? Persones intersexuals per a la resistència i el canvi social? Dones, homes i éssers intersexuals? ¿Realment encoratgen les teòriques feministes a tots els individus intersexuals? A qui estem incloent dins aquesta categoria d'intersexuals? Als qui es reconeixen amb aquesta identitat? ¿Als qui van ser intervinguts per algun dels antics diagnòstics mèdics d'estats intersexuals? Aquell*s els cossos o genitals dels o les quals no responen a un ideal o un estàndard? O aquell*s qui els seus genitals atípics han estat intervinguts amb «cirurgies de normalització»?

Admet la complexitat del tema. De fet, la patisc diàriament en les meues diatribes acadèmic-activistes. La veritat és que aquestes contradiccions comencen en el moment en què conec persones a les quals anomenem intersexuals i em confessen obertament el seu malestar i el seu rebuig cap a aquest activisme emergent que pretén alliberar-les. El simple fet que les nostres accions generen resistències o certa amenaça en un nombre important de persones que identifiquem com a intersexuals, és suficient motiu per parar-nos a reflexionar sobre el perquè dels seus arguments.

Vaig experimentar en primera persona la contradicció en acudir, en un mateix dia, primer a unes jornades d'un Grup d'Ajuda Mútua (GAM), d'una forma de diferenciació sexual atípica (DSA) i unes hores més tard a la manifestació per la lluita Transsexual, Transgènere i Intersexual. Em reconeixia bastant innocent mentre repartia en el GAM les octavetes de la manifestació. Sens dubte, aquella informació no era rebuda de grat en aquest context².

Aquesta nova mirada sobre el tema m'instava a visibilitzar aquestes altres veus, a conscienciar

de l'heterogeneïtat. Per a això necessitava trencar amb algun dels nous estereotips que s'estaven començant a popularitzar a l'Estat espanyol sobre les persones intersexuals: persones víctimes d'uns despietats metges i/o persones que s'identifiquen amb un tercer sexe. "És precisament en aquest complex mapa que es va dibuixant a l'Estat espanyol sobre les qüestions intersex on situe aquest malestar (...). Un malestar que, més que evitar o negar³, considere necessari analitzar i significar des del moment en què ens permet no romanre alienes a les posicions socials múltiples en les quals es produeixen coneixements i pràctiques reflexives (...). Tots els nous telons que es van obrint plantegen la urgent necessitat de repensar les exclusions implícites en la cerca de subjectes polítics unitaris i al mateix temps de deconstruir posicions binàries de víctimes i opressors com necessàriament excloents". Aquest canvi de perspectiva permetia trencar amb ingenus discursos i dicotomies que situaven els actors socials, persones "afectades"⁴ i personal medicosanitari com a "víctimes" i "opressors", respectivament.

Més endavant, el 2010 reïncidia en un article per al *FullLambda* de València, en aquesta ocasió per preguntar-me: "¿On són les persones intersexuals al nostre país? ¿Quins cossos encarnen aquesta categoria? Posat cas que existisquen aquestes persones o col·lectius, quines demandes tenen? Reclamen una identitat intersexual? L'imaginari intersexual que circula entre nosaltres apareix en ocasions encarnat en genitals i morfotips ambigus, identitats a mig camí o més enllà de l'home i la dona, i desitjos de transgressió i canvi. No obstant això, moltes de les persones que un dia van ser diagnosticades sota alguna categoria intersexual o sota l'actual paraigua d'ADS (anomalies de la diferenciació sexual) (...) no es reconeixen en aquestes imatges i lluites de

“**Sempre existirà un ús estratègic de les categories, de la informació mèdica, dels dispositius sanitaris i dels recursos i tecnologies mèdiques en funció d'interessos individuals i d'una ideologia o una moral determinada. Mentre uns reclamen drets sexuals –amb el suport de teories socials–, d'altres reclamaran drets mèdics i assistencials –emparats en avenços mèdico-tecnològics.**”

l'activisme intersex, del feminisme o dels moviments LGTB+I, o s'hi senten alienes”.

Aquesta introducció era seguida per una reflexió: “Part de la nostra responsabilitat radica a ser conscients d'aquesta complexitat polièdrica, així com a reconèixer la variabilitat de cossos, d'experiències i d'expectatives d'aquestes persones que assenyalem com a intersexuals. Les persones intersexuals no sempre encarnen la diferència o l'alteritat, de la mateixa manera que no totes les persones que no som identificades com a intersexuals a través de la mirada o de l'escrutini mèdic encarnem la norma corporal sexuada. Reconèixer i desitjar la variabilitat corporal més enllà de categories, de dualismes i de compartiments estancs és l'única manera d'avançar cap a una societat més possible i més vivible per a tot*s”.

Ara mateix afegiria que em sembla tan important reflexionar sobre la variabilitat de cossos com sobre l'heterogeneïtat d'experiències i demandes. Si no és així, no deixem de tenir una visió completament esbiaixada, parcial i interessada. Si ens ho plantejem d'aquesta manera, no deixem d'estar utilitzant la intersexualitat com a objecte del nostre projecte polític. Per descomptat que tenim molt bona voluntat i molt bones intencions en incloure unes suposades demandes universalitzades intersex en les missives dels nostres activismes, però m'atreviria a dir que la mateixa bona intenció que tenen els metges quan aconsellen a uns pares que operen els genitals atípics del seu bebè perquè no patisca rebuig social. Crec que potser és el moment de reflexionar sobre aquesta “realitat polièdrica”, donada la visibilització creixent del tema (pel·lícules com *XXY* o *L'últim estiu de la boyita*, articles i notícies d'atletes com Caster Semenya, manifestos i pancartes que inclouen la intersexualitat, la inclusió

de la I d'intersexualitat en els acrònims i agendes d'associacions LGTB, etc.).

Elvira Burgos⁶ ens explicava com per a Cheryl Chase/Bo Laurent i Mauro Cabral les teories *queer*, feministes, els treballs d'autores com Judith Butler, etc., han estat enèrgics instruments d'alliberament de l'opressió material exercida pels binarismes normalitzadors, sexistes i heterosexistes. No obstant això, per a altres persones aquests activismes i teories són inoperants, fins i tot perjudicials en el món real. Lucía, diagnosticada amb síndrome d'insensibilitat als andrògens, s'angoixa molt quan llegeix tot aquest tipus d'informació transgressora, i m'explicava com intenta evitar-la o dosificar-se-la. Quan a Alberto, amb un cariotip XXY, li explicava les crítiques i les propostes del feminisme i la teoria *queer*, conclouia: “Del que tu parles seria el món ideal. Però això és el món real”.

Deia Ignacio Pichardo que les persones perjudicades per un sistema de discriminació són les principals interessades a transformar aquest sistema⁷. Primer van ser les dones a través del feminisme, després les persones gais, lesbianes i transsexuals, i ara els intersexuals. Però també sabem de sobres que no existeix un únic “feminisme”, i que hi ha persones transsexuals que prefereixen ser reconegudes com a malaltes, denominant-se amb etiquetes com la “Síndrome d'Harry Benjamin”, de manera que puguen beneficiar-se de cirurgies de reassignació de sexe gratuïtes. En qualsevol de les situacions, ja siga des d'accions més polititzades per part de grups o activistes LGTB, des de GAM, o des de les microresistències existents en les pràctiques i accions quotidianes d'actors socials, sempre existirà un ús estratègic de les categories, de la informació mèdica, dels dispositius sanitaris i dels recursos i tecnologies mèdiques en funció d'inte-

ressos individuals i d'una ideologia o una moral determinada. Mentre uns reclamen drets sexuals –amb el suport de teories socials–, d'altres reclamaran drets mèdics i assistencials –emparats en avenços mèdico-tecnològics⁸.

Cheryl Chase/Bo Laurent, l'activista pionera en els anys 90 de l'activisme intersex als Estats Units, ha estat fortament criticada per altres activistes intersex per doblegar-se a l'estament mèdic i assumir termes i protocols patològitzadors, com els que proposa l'actual Consens de Chicago, que, entre altres aspectes, canvia el concepte d'intersexualitat –per resultar pejoratiu i estigmatitzant– pel d'Anomalies de la Diferenciació Sexual (ADS) o *Disorders of Sex Development* (DSD). No obstant això, si ens parem a analitzar el context en el qual sorgeix aquest consens i reparem en l'experiència de moltes persones diagnosticades d'algun tipus de DSA, podem arribar a entendre el canvi radical de paradigma per part de Chase. En realitat es va tractar d'un canvi d'estratègia. En l'actualitat, pràcticament la totalitat de les persones activistes i les que han acudit a GAM han passat per intervencions quirúrgiques i són dependents de tecnologies mèdiques –cirurgia i hormones–. Aquest fet les situa en una posició de dependència, de «cronicitat», d'aquests metges i aquestes institucions. No se'n poden emancipar perquè depenen per a tota la vida dels seus coneixements específics, de les seues pràctiques i de les seues mans. Els necessitaran quan els seus cossos expressen malestars –dolor, infeccions, complicacions, problemes derivats dels tractaments hormonals substitutius (THS)–, o quan precisen de les seues prescripcions per obtenir medicaments. Possiblement Chase ho podria haver gestionat d'una altra manera. Però ella va ser l'única que hi va estar i qui va haver de prendre decisions. En qualsevol

cas, no crec que ho tinguéssim fàcil si pensem que a aquell suposat consens entre metges i activistes només assistien dos activistes (l'americana Cheryl Chase i l'alemanya Barbara Thomas) i que aquestes sols van poder participar en dos subgrups dels sis que es van constituir en la reunió.

D'una altra banda, i amb la intenció d'aportar un altre marc reflexiu, pot resultar revelador comparar les nostres demandes amb la intersexualitat amb un tema com és les escissions genitals femenines. Era també Chase qui ens recordava que a Occident hem penalitzat que es realitzen aquestes intervencions a l'Àfrica per motius rituals i culturals i que no hem fet el mateix amb les intervencions de genitals a Occident: "Durant la dècada de 1960 la cirurgia genital pediàtrica feminitzant era obertament etiquetada com a «clitoridectomia» i era positivament comparada amb les pràctiques africanes que recentment han estat focus de tan intens escrutini (...). La «clitoriplastia», reducció clitoridiana, o recessió clitoridiana occidental és descrita com un «simple procediment estètic» per diferenciar-la de la hui infame clitoridectomia d'altres cultures africanes"⁹.

És cert que des de l'antropologia s'ha criticat moltíssim la solidaritat paternalista del "primer món" que pretén alliberar les dones de la seua submissió prohibint les escissions genitals femenines a l'Àfrica. Amb l'estudi d'Álvarez Degregori¹⁰ sobre el poble indígena sateré mawé, de l'Amazònia brasilera i els exemples de moltes societats com els azande, la societat somalí, els kanuri, la societat ahmara d'Etiòpia, etc., l'autora s'apropava a la lògica èmica d'aquestes pràctiques. En moltes societats del món, l'economia d'aliment es basa fonamen-

talment en les unitats de reproducció domèstica, que s'estructuren sobre l'eix central del matrimoni i la família. En alguns d'aquests llocs existeix la prescripció cultural que un home no podrà aconseguir l'estatus social d'adult si no passa per la circumcisió masculina i que l'escissió del clítoris és una condició necessària per a l'accés de les dones al matrimoni. En altres casos, la circumcisió masculina també és igualment indispensable per al contracte nupcial, i un home no podrà casar-se si es manté «ritualment impur». Els qui no passen per aquests rituals es queden en una situació de complet desemparament, fora de les estructures econòmiques bàsiques, sent individus marginats i socialment exclosos¹¹.

Davant els postulats universalistes que configuren els drets humans i que lluiten perquè es deixen de realitzar aquestes pràctiques al món, altres propostes suggereixen que els canvis han de sorgir i organitzar-se des de dins de cada cultura, perquè si es prohibeixen des d'Occident, podem estar condemnant i deixant a aquestes persones completament desemparades (un bon exemple d'aquesta visió l'aporta la pel·lícula *Moolaadé*). En segon lloc, aquests rituals estructuren una quantitat d'elements representatius de tot l'entramat simbòlic i cultural, on el gènere és un organitzador social de primer ordre. Per tant, el primer que s'hauria de modificar seria en els seus sistemes de gènere. Això no és una tasca senzilla, ràpida, ni nostra. Álvarez assegura que des d'Occident s'han analitzat les escissions genitals des d'una «ceguesa selectiva» o d'«enfocament parcialitzat». És cert que aquestes pràctiques evidencien dramàtiques desigualtats de gènere, de la mateixa manera, però, que succeeix a Occident amb les intervencions de genitals en casos d'intersexualitat, tal com advertia Chase. Si

no apliquem el postulat universalista i tenim en compte la diversitat cultural per a la configuració dels drets humans com proposava Martin¹² i considerem l'entramat social que origina aquestes pràctiques, ¿per què difonem manifestos en els quals obliguem a què es detinguin les cirurgies de genitals en bebès intersexuals sense aportar cap altre tipus de solució, de recursos o d'alternatives per a pares, per a metges i per a la societat en general? ¿No estariem deixant-los igual de desemparades que deixariem aquestes dones africanes si per defensar els drets humans fonamentals es prohibissen taxativament les escissions genitals femenines sense aportar abans altres estratègies?

Volem alliberar els intersexuals de les intervencions que els condemnen en vida. En determinats contextos ja ha sorgit tot un moviment d'alliberament que podria ser la punta de l'iceberg, o no. Però, ¿què passa amb la resta de persones a qui els resulta amenaçador que se les considere el motor d'un canvi social? ¿Es tracta simplement de persones que no compten amb el capital social suficient (formació intel·lectual, classe social, nivell socioeconòmic, etc.) per alliberar-se? No m'atreviria a fer tal afirmació.

Des d'una posició autocrítica, entenc que els nostres discursos també són discursos de «veritats» en el sentit foucaultià, i siguen o no ben intencionats, són abans de res discursos de poder. El que pretenc és avançar tot aportant un instrument de reflexió que facilite el diàleg entre els diferents actors socials implicats en la gestió de la intersexualitat o de situacions de DSA en el nostre context sociocultural. Propose un moment d'introspecció. Un model de dialèctica com a premissa ètica per mesurar l'alteritat, discutir el tema i proposar-hi alternatives •

1. Elvira Burgos, "Proposiciones incorregibles" a Cuadernos: *Judith Butler*. Riff Raff. Revista de Pensamiento y Cultura n. 34 (2007), pàg. 78.
2. Nuria Gregori Flor, "La experiencia intersexual en el contexto español. Tensiones, negociaciones y microresistencias", a Cabral, M. (ed.) *Interdicciones. Escrituras de la intersexualidad en castellano* (Anarrés, 2009).
3. Escalera Karakola, "Prólogo" a VV.AA. *Otras inapropiables. Feminismos desde las fronteras* (Traficantes de sueños, 2004).
4. Dones i Homes "afectat" per cada Síndrome concreta és la forma que han triat per referir-se a si mateixes dins d'alguns Grups d'Ajuda Mútua.
5. Nuria Gregori Flor i Inma Hurtado, "El potencial intersexual", a Revista FullLambda, n 14, 2010.
6. Elvira Burgos, "Proposiciones incorregibles" a Cuadernos: *Judith Butler*. Riff Raff. Revista de Pensamiento y Cultura n. 34 (2007)
7. Ignacio Pichardo, *Opciones sexuales y nuevos modelos de familia* (Bellaterra, 2008).
8. Nuria Gregori Flor, "SHB: Nuevos nombres para viejas jerarquías y exclusiones", en Moreno Cabrera, Octavio y Puche Cabezas, Luis (Eds.), *Transexualidad, Adolescencia y Educación* (La Catarata, 2010).
9. Cheryl Chase, "Hermafroditas con actitud: Cartografiando la emergencia del activismo político intersexual", en GTQ (Grupo de Trabajo Queer) *El eje del mal es heterosexual. Figuraciones, prácticas y movimientos feministas queer* (Traficantes de Sueños, 2005)
10. Cristina Álvarez de Gregori, *Sobre la mutilación genital femenina y otros demonios* (Universidad Autónoma de Barcelona, 2001)
11. Ídem. Pàgina 106
12. Ídem. Pàgina 119